

DEÁK CSILLAG

Háztáji

A 61. Vásárhelyi Őszi Tárlatra* 812 alkotás érkezett. A 345 művésztől 491 festményt, 155 grafikát és 152 szobrot, valamint 14, műfajilag be nem sorolható, egyéb művet értékelt a zsűri. A befogadás rangot is ad, de nem rangsort. A termék sokaságát járva örömmel látom, ha a 60. tárlat impozánsabb is volt, mint az idei, a színvonal nem csökkent, a művesség, a minőség továbbra is szelektáló tényező. A műfajok versenyében a festészet viszi a prímet, a szobrok közül néhány kiemelkedik, versenyre kel a festményekkel, a grafikák háttérbe szorultak, jelenlétük izgalmát mégis derítője a szemnek.

A képek egymásutánja, elrendezése szellős, engedi érvényesülni az egyediségüket, és párbeszédet is látok a művek között. A figurális festészet az uralkodó, néhány absztrakt mű teszi színesebbé a műélvezetet. Az ipari táj váltotta fel a tanyasi világot, és a vásárhelyi utcakép, mint emlék és pusztuló voltának kendőzetlen megjelenítése ébreszt rá arra, hogy a világ nagyot változott ugyan, de mégsem. A gondolkodásunk igen, így együtt él az új és a régi. A civilizáció jelei (útjelzők, reklámok) éles kontrasztot képeznek az omladozó vakolatú házakkal szemben. A nagyvárosi élet fényei és színcsodái, káprázata időt és teret követel magának, összeköti a jelent a múlttal, és rákérdez a hagyományra, a távolságra és közelségre, amely ott van a tárgyakkal való viszonyunkban, a mindennapjainkban.

A mindennapokból kinőtt vágyak és gondolatok kapcsolódási pontok, hová is menjünk (Bíró Botond: *Go East*, Cseke Szilárd: *Fényképész és modellek erdőben*), hol élünk (Borcsok Attila: *Múlt-kor*, Frimmel Gyula: *Álom, Repülő sziget*, Kaszás Réka: *Budafoki mozi*, Szvet Tamás: *Rétegek – Szőnyi utca*), hogyan és miként is élünk (Gaál József: *Transhuman fetish I-III*, Incze Mózes: *Láthatár I-II*, Kéri László: *Irányok*). Az elidegenedettség, az emberi természet fölé növekvő táj különös hangsúlyt kap a tárlaton. Szabó Ábel művei (*Fég, Ferencváros, Zóna*) fejezik ki a legerőteljesebben mindezt. Ez nem kiúttalanság, csak egy életérzés, nem vagyunk a helyünkön, illetve olyan helyen vagyunk, ahonnan elvágódunk, ahol emberi mivoltunk rejtve marad, ahol önmagunkra ismerünk ugyan, de megváltoztatni nem tudjuk. „Vasútnál lakom. Erre sok/ vonat jön-megy és el-elnezem,/ hogy' szállnak fényes ablakok/ a lengedező szöszötétben. /” – írja József Attila *Eszmélet* című versében. Szabó Ábelnél is fényes minden a pályaudvaron, már-már giccsesen szép, sőt ironikusan megszépített a táj.

* A Vásárhelyi Őszi Tárlat Magyarország egyedi, 1954 óta minden esztendőben megszervezett kortárs képzőművészeti kiállítása. A december 7-éig látogatható tárlaton 155 művész 213 alkotását láthatja a nagyközönség. Húsz elismerést osztottak ki: a tárlat fődíjával járó Tornyai-plakettet Szabó Ábel festőművész, a Rudnay Gyula Művészeti Ösztöndíjat pedig Szabó Klára Petra képzőművész nyerte el. Az Őszi Tárlat meghívásos kiállítás, melyre olyan művészek kapnak invitálást, akik valamilyen módon kötődnek a városhoz vagy a már történelmi múlttal rendelkező Őszi Tárlathoz. 2003-ig a Tornyai János Múzeum, ettől az évtől az Alföldi Galéria földszinti termeiben kerül megrendezésre a kiállítás. (61. Vásárhelyi Őszi Tárlat, 2014. 10. 05 – 2014. 12. 07. Alföldi Galéria, Hódmezővásárhely, Kossuth tér 8.)

Szakszon Imre (*Hátsó udvar, Tavaszi park*) is hűvösen realista, a látványt őrzi, nem szé-
pítve azt, ami látható. Ember által épített és teremtett táj, elzárt terület, kihalított tér. Székely
Beáta munkája *A pont/Napimádók, A vonal/Az utolsó vetés* a tradíciót őrzi és idézi. A vásárhe-
lyi világot, finoman és érzékenyen. A nem létezőt, a valaha létezett, elmosódottan, feketén, fe-
héren. A múlt őrzése Takáts Mártonnál *Egy ismeretlen Lem-regény képei III – Szénrakodó* a
fantasztikum felé fordul, de egyben Vojnich Erzsébet parafrázisként is szemlélhetem. Sütő
Róbert *Parkoló* tája is olyan külvilágot ábrázol, amelyben az ember alkotta tárgyak otthonta-
lansága uralkodik. *Gát* című munkájának mindent átfedő vöröse a vörösiszap katasztrófa
memento morija is lehetne.

Szabó Éva Mária *Kerítés az utca végén I.* elhagyott kertje az enyészete, a lomb nélküli fa
erős törzse ugyan a túlélést szimbolizálja, de valami végleg elveszett, sejteti a kép. Csehov
Cseresznyés kertje jut eszembe, a birtok menthetetlen. Simon Endre *Házak* linometszete az
ember nélküli világot mutatja fel az éjszaka sötét fényeit felhasználva. Elkerített, átláthatat-
lan, áthatolhatatlan, kísérteties világ. A megbontott házfödém az elhanyagoltság, elhagyatott-
ság és elkerülhetetlen pusztulás képét vetíti előre. Balogh Gyula *Legraffitizve A, B* is őrzi, és
szembesít is egyszerre. Nem székely kaput látunk, hanem egy bádoglemezből építettet, a
zártágot. Éles a kontraszt a bádoglemez és a stukkóval díszített, omladozó vakolatú, jobb
napokat megélt ház között. Fénytelen ablakok, a ház nem csak elhanyagolt, de elhagyott is,
előtte korhadó fa, a Stop jelzőtábla is dülöngél, nincs kit és mit megállásra bírnia. Walter Gá-
bor *Testamentum I-III.* képen polcokon sorakoznak életük tárgyai, triptichonként az élet há-
rom szakaszát is szimbolizálva.

Nagy Gábor heroizál, *Szénégetője* hős, aki emberfelettivé válik. Merényi Dávid *Halottak
szigete* viszont színesen, de szomorúan fogja egybe a látványt. Ruhafogasra aggatottan lóg-
nak életük eseményei. Bartók Csodálatos mandarinjában megjelenő városi világot, a nagyvá-
rosi életet tárja elénk: „A mandarin inog – lóg – leng egy percig – már majdnem eldőlt – (lesik-
nézik) – egyszerre megint egyensúlyt kap – ugrik – neki a lánynak.”¹ Merényi képén senki
sem ugrik, mégis a hajszát látom. Adorján Attila *A száműzött parkja* a városi életből kiszaka-
dó ember helyét jelöli, közvetetten a hajléktalanságot ábrázolja, ha a címadás kissé didakti-
kus is. Az áthatolhatatlan, a száraz ágak szövevénye, akár szögesdrót, melyen áttetszik a kék
ég, megálljt parancsol a látogatónak. A száműzött sem moccan, nem zörög a haraszt.

Mucsi Zoltán *Szödögessétek lelköcskéim*, Jakucs János *Anyám tyúkjai I-III.* fotorealisztikus
és foltosan festett munkáiban a hagyományos élet őrződik meg, felhasználva az elődök
(Kosztai József, Fényes Adolf) által megteremtett szín- és fényvilágot. Aranyi Sándor *Hajnal a
Tiszán* műve letisztult, szinte minimalista mestermunka. Ásztai Csaba *Hortobágyi torzó* olaj-
vászna finoman áttűnő formát mutat, egyszerre lehet tornádó, karját széttáró apostol és bi-
kafej. A táj nála emberi szemmel nézett és látott, még akkor is, amikor az állati sziluettet for-
mázza képpé. Balázs Barna Imre *Késő nyár* képén a víztükör csillogása megidéz az itt és
most örömet, és a tiszavirágzást is, az elkerülhetetlen mulandóságot. Árnas Koppány Ákos
nevén nevezi a gyereket, *Szőke-Tisza-Virág III.* címet adva festményének. Se folyó, se Tisza, se
virág, csak a lerombolt, omladozó épület haldoklását látjuk. Fürjesi Csaba *Dokk I.* képén nem
látni hullámtörőt, csak a jól ismert Fürjesi-féle hullámverést. Csővezeték és vízállásmé-
rő. A dokk szó ma a fiatalok körében alig ismert, számukra a dokkoló mobil eszközkhöz csat-

¹ Lengyel Menyhért: A csodálatos mandarin, *Nyugat*, 1917. 1. szám (<http://epa.oszk.hu/00000/00022/00213/06508.htm>)

lakozási lehetőségeket jelent, vagyis *port*okat, ami egyben az akkumulátort is tölti. A *port* jelentése jól kapcsolódik a *dock*hoz, hisz 'kapu', 'kikötő' a jelentése. A képen semmi se csatlakozik, hajót se látni, csak a hullámok vibrálása mozgatja a képet, csendesen, titokzatosan.

Bondor Csilla *Vadlesőrszem* installációját Orosz István is megirigyelhetné, Deszkametriái jelennek meg előttem. Itt a térhatás felfokozott, a művész videóval is rásegített, szinte belénk szűr a magasles építmény sarka, lebeg, kikel magából, benne vagyunk mi is a képben, nem enged el, mi válunk vadászokká, vagy vaddá? Többször közel megyünk a képhez és világosan látjuk a sík felület deszkáit. Szenteleki Gábor *Monológ*-ja csupa fül. A nyelv is belóg a fülbe, oda beszél. Saját magának. Beretvás Csanád *Halászemlék* szobrát a háló tarja össze, zsákmánya megkövült. Menasági Péter *Főnix alom* (Világtója) szobor címét először álomnak olvastam. Brancusi szobrai láttam meg benne.

Más világot robbantanak elénk Gaál József *Transhuman fetish I-IV.* szobrai. Vasrácsok, huzalok tartják össze a fejeket, szét ne robbanjanak, a bárányok hallgatnak, megrettenünk, kik is lehetnénk és talán vagyunk is. Kiss György *Én még vagyok* bronzplasztikája a világból kifele tartó ember profilját mutatja. A hunyorgó tekintet a mélázó, megengedő figyelmet és elvárást közvetíti, el vagyok magamban is, de figyelek, vigyázatok, átlátok rajtatok. Kántor Ágnes grafikája *Szavak I., III.*, mint egy sál, osztja az emberi testet, némává tesz, és nyakaz is egyben. A magány gyolcsa, a páros lét összetartozó jele, az elválás lehetetlenségét és az egymással élés fojtogató légkörét is kifejezi.

Nem hiányzik a játékos-agresszív provokáció sem (*Go East*). A szellemi konstrukciók képi valósága kortünet (Kéri László: *Irányok*), senki sem őrült meg, de ott a félelem és szorongás a jelentől, a múlt elvesztésétől, megsemmisítésétől. A túróképesség flexibilis, *Holtak szigetévé* válik a táj, amelyben a szorongó ember kénytelen élni. Nincs tabudöntögetés, de van a valósággal való szembe fordulás és szembenézés (*Az év nyula, Multi-kulti II., Szőke-Tisza-virág III., A száműzött parkja, Titkosítva III., A készülő Tisza szobor, Csúszópénz, Legraffitizve A, B, Szénrakodó, Tavaszi park, Offshore* stb.). Azok a művek sikerültebbek, ahol a politikai erkölccsel és a vallási morállal való kapcsolat többlépcsős, többsíkú, kevésbé nyilvánvaló. A didaktikusság (*Offshore, Csúszópénz, Az év nyula, Főnix alom* stb.) a szellemes ötletet lefokozza, az egyértelműség a nézőtől veszi el a gondolat tovább gondolását, a megfejtés megszenvedett öröme.

Nincs tematikai rend, a kurátori ízlés határozza meg a képek elhelyezését. A neves művészek sem kerülnek egy terembe, megosztásuk természetesnek hat. Az egyik kép előtt állva elfog egy érzés. „Minden csendes körülöttem, az ablakon túl sötét van. Sehol semmi fény. A csillagok mindig tisztán látszanak, de ma olyan felhős az ég, hogy hiába keresném őket.”² Incze Mózes *Léthatár I., II.* műve az, ami leköt, kiszakít a kinti és benti világosságból. A művész és modell világa, esendősége, viszonylagossága, műtermi csendje, a valóságból kilépő és valahol a valóságon túl maradó modell alakja jelzi az alkotás gyötrelmeit, befejezetlenségét, a hiátust, a magányt, az örökös rákérdésezést, miért és hogyan van valami és hogyan nem lesz. Falak vannak, vízszintes és függőleges falak, átjárók, tükrök, síkok és dimenziók. Ahogy a fehér szín kiemeli a női modell ölet és lábát, a művész köpenyét, egymásra rímelteti a tárgyat és alakot. A háttér biztonságát felszakítja az elmosódó festék, a piros vonal dimenzióváltást jelöl, egy más síkot és világot. On air, kigyullad a piros lámpa bennem, hasonlatossá leszek, mint Pavlov kutyája. Reflex. Portré és egy olyan önportré, amelyen nem látható a művész arca, tekintete, de ott van, mi válunk művésszé, és talán a látott modellé is.

² Murakami Haruki: *Norvég erdő*, Geopen Könyvkiadó, 2013, 129.